Діно БУДЗАТІ

МОЄ ВЛАСНЕ МІСТО

Іноді я надсилаю з цього міста відомості. Проте їх все одно недостатньо, і тому небагато хто з вас знає щось про нього. Ви, напевно, маєте уявлення про інші міста, може, й буваєте там. У цьому місті не може жити ніхто, крім мене. Саме це місто єдине, але незаперечне джерело інформації, адже воно таки існує і точні відомості про нього можу дати тільки я. Правда, дехто може запитати: а чого це мене так обходить? Якщо якась річ, хоч би яка вона була маленька, існує, то світ так чи інакше мусить визнати її існування. Отож уявіть собі це місто — велике-велике, з новими і старими кварталами, безконечними лабіринтами вулиць, пам'ятниками й руїнами, що губляться в сутінках тисячоліть, з ажурно різьбленими соборами, парками (надвечір навколишні гори кидають тінь на площі, де граються діти), місто, де кожен камінь, кожне вікно, кожна крамничка пов'язані з якимсь переживанням, спогадом, з важливою подією в житті.

Словом, як ви розумієте, все полягає в тому, щоб зуміти описати. Адже таких міст, як моє, на світі мільйони, сотні мільйонів. І найчастіше в таких міських центрах мешкає одна-однісінька людина, як і в цьому, безпосередньо моєму випадку. Але на перший погляд усе виглядає так, начебто цих міст зовсім і не існує. Можливо, тому, що ніхто про них не може розповісти докладно. А більшість людей взагалі не підозрюють, що вони — мимовільні хранителі цієї важливої таємниці. Отже, навіть і не мріють про те, щоб поділитися нею з ким-небудь. Або пишуть незграбні листи з безліччю епітетів, прочитавши які, ми дізнаємося не більше, ніж знали раніше.

Я роблю інакше/Пробачте, якщо вам здаватиметься, ніби я вихваляюся без жодної на те підстави. Інколи мені все-таки вдається передати людям послання, хай навіть туманне і невиразне, з того міста,

в котре мене раз і назавжди замкнула доля. Час від часу з тих моїх послань, котрі ніколи не бувають дочитані до кінця, якесь одне змусить прислухатися до себе. І тоді люди, що їх вони зацікавили, стукають у похмуру браму мого міста, прохають, щоб я дозволив оглянути його і дав їм належні пояснення.

Але як рідко мені вдається задовольнити їх. Надто різними мовами ми розмовляємо. Кінчається тим, що ми спілкуємось за допомогою коректних усмішок і жестів. А крім того, в деякі квартали, розташовані в глибині міста і найбільш привабливі саме своєю неприступністю, я нізащо не зважуся їх завести. Мені самому не вистачає сміливості дослідити лабіринт палаців, будинків і халуп (хто знає, ангели чи демони оселилися там?).

І тому я запрошую своїх гостей відвідати звичайніші місця: муніципалітет, собор, музей Кроппі (він справді так називається) тощо. Правду кажучи, тут немає нічого цікавого. Ось чому гості залишаються невдоволені.

Серед тих допитливих людей неодмінно знайдеться якийсь бюрократ, інспектор, уповноважений, економіст або комісар. Одного разу такий інспектор звернувся до мене.

— Синьйоре, чи не могли б ви розповісти докладніше про те, як влаштовано в місті каналізаційну систему?

— Навіщо? Хіба ви відчули на вулиці сморід? — розгублено питаю я.

— Та ні. Просто мене цікавлять такі проблеми.

— Розумію, але боюсь, я вас розчарую. Очевидно, каналізаційна система існує, але я ніколи не цікавився нею.

Інспектор невдоволено хитає головою і зверхньо цідить крізь зуби:

— Так, так, а не зайве було б з'ясувати такі речі... І ще скажіть мені, будь ласка: скільки газу витрачається щорічно на душу населення?

— Ніскільки, — бовкнув я, остаточно гублячи себе в його очах.

— Як вас розуміти?

— Дуже просто, ніяким газом тут не користуються.

— Ага! — холодно кидає він і припиняє мене розпитувати.

Тоді, як правило, з'являється інтелектуальна синьйора середнього віку, котра неодмінно хоче продемонструвати свою ерудицію.

— Це місто засноване в пізній період імперії? Як цікаво чергуються пілястри! Схоже на пропілеї Трапезунда. Ви, очевидно, їх знаєте?

— Та ж... розумієте... правду кажучи...

Раптом вона помічає на старій стіні сліди замурованих арок.

— О, чарівно! — вигукує вона. — Просто неймовірно! Справді дуже рідко можна знайти так чітко окреслену свебську пов'язь на рештках явно каролінгського мурування. То скажіть, будь ласка, синьйоре, до якої епохи належить цей незвичайний пам'ятник архітектури?

— Мені здається, — відповідаю я, почуваючи себе невігласом, — що стіни дуже старі. Вони існували ще за часів мого діда, за це я можу поручитися. Але точніше — мені важко сказати...

Ще більше я боюся дівчини, яка намагається здаватися досвідченішою, ніж є Насправді. Дівчина озирається і з дивовижною спостережливістю помічає такі речі, які б я не хотів показувати людям.

— А ця вулиця, — питає вона, вказуючи на зловісний проріз між височезними будинками, де чорним ротом дихає волога, де, можливо, гніздяться злочини, — куди веде ця своєрідна мальовнича вуличка? Синьйоре, прошу, проведіть мене, я б хотіла зробити кілька фото.

Але я не можу провести її туди, в той глухий закуток, що стрімко спускається до річки, я сам боюся туди забрести і думаю, що навряд чи й зважуся коли на це. Страх, скажете ви. Можливо.

Раптом я помічаю, що сонце, ще хвилину тому — пекуче осяйне, повільно хилиться за гребінь гори. Надходить вечір, мої синьйори, і все відповідно міняється. Блідий присмерк волочиться по землі, і вологі тіні здіймаються над річкою, де похитуються і тихо видзвонюють на вітрі бляшані ліхтарі. Скоро ніч.

Моїх туристів охоплює невиразна тривога. Вони злодійкувато поглядають на годинники, крадькома перемовляються між собою — одне слово, хочуть якнайшвидше вибратися звідси. Моє місто, на жаль, невеселе, коли наближається ніч і тіні спускаються на його площі. Стороннім тоді стає тут дуже не по собі. Адже навіть я втрачаю свою колишню впевненість, навіть я відчуваю, як загрозливо і невідворотно насувається на мене темрява з хитросплетінь старих кварталів, несучи з собою щось важке і тоскне, навіть я хочу втекти звідси.

— Пізно. Шкода, але нам пора, — кажуть туристи. — Спасибі за напрочуд цікаву екскурсію.

Вони не можуть дочекатися хвилини, коли я вже зачиню за ними важку браму свого міста.

— Перепрошую, а чи не можна б і мені поїхати з вами?

Інспектор удає, ніби підраховує, чи залишилися в машині вільні місця, щоб потім, скрививши співчутливо губи, сказати:

— На жаль, ні. Нас уже й так як у бочці оселедців, жодного вільного місця. Повірте, мені справді дуже прикро.

— Але зачекайте, друзі, — кажу я, маючи якусь надію, що не залишуся сам, тому що нелегко, повірте, нелегко перебути цілу ніч (о, яка вона довга та ніч!) у цілковитій самотності посеред величезного міста, навіть якщо це твоє власне місто, збудоване з твого тіла й душі, душі й тіла, — зачекайте, не треба поспішати, вночі мої вулиці безпечнішій повітря чисте, запашне, ви ж іще нічого не бачили, майте трохи терпіння, любі мої. Щоб належно оцінити це місто, щоб побачити його в усій красі, в ньому треба побувати і смерком.

Смерком, синьйори, відбите хмарами сонячне світло ще довго розливається над покрівлями, терасами, куполами, слуховими віконцями, шпилями античних базилік (де колись коронували цезарів), над скляними перекриттями гігантських заводів, над трибунами і розкуйовдженим верховіттям дубів, що стелять свої тіні над снами Клорінди. В цей час з темної глибини перехресть здіймаються вгору сірі димки, голоси й шепоти, і затихаючий гул машин, тоді як нерухоме місячне сяйво перетворює тюремний двір на казку доброї феї, затихаючий гул лунає одним грандіозним і гармонійним хором, вплітаючись у наші надії і сни. О, зачекайте!

Все це, звичайно, неправда. Відверто кажучи, залишатись у моєму місті вночі, самому, серед величезних моторошних будинків, не варто. Поночі, незважаючи на яскраве світло ліхтарів, з дверей виходять ті, кого краще б не зустрічати: далекі постаті, милі друзі, що з ними ти міг колись розмовляти від ранку до вечора, ловлячи найменший порух душі, худі смагляві двадцятилітні дівчатка, які приходили вечорами на побачення. Але що вони мають проти мене? Чому не вітаються, не кидаються в мої обійми? Чому проходять повз мене з ледь вловимою посмішкою? Вони ображені? Чим? А може, вони все забули?

Ні. Просто минув час. Просто вони вже інакші. Навіть не підозрюючи того, вони змінилися в найбільших глибинах свого тіла, в

найпотаємніших закамарках мозку. Від них залишилося не більше, ніж образ, абрис... і ім'я. Вони проходять повз мене, мовчазні, наче привиди, — Привіт, Антоніо, — майже запобігливо кажу я, — привіт, Ріто, привіт, Гвідобальдо. Ну, як ви?

Не чують, минають мене, не сповільнюючи кроків, не повертаючи облич... Даленіє байдужий мірний постук закаблуків.

— Хвилиночку, ще хвилиночку зачекайте, прошу вас, шановні синьйори, шляхетні, благородні синьйори! Чого ви так швидко тікаєте? Ви ж бо нічого ще не бачили. Скоро заблимають ліхтарі, і вулиці стануть схожі на сторінки романів, назв яких ми не пам'ятаємо. В Адміралтейському саду о двадцять першій годині співатиме дипломований соловей. Бліді жінки, прекрасні жінки, спершись голими ліктями на парапет набережної, чекатимуть на когось — можливо, навіть на вас. У королівському палаці з сімнадцятого століття, при світлі канделябрів принц влаштує на вашу честь бал — хіба ви не чуєте, як заграли скрипки?

Але це знову неправда. У величезному місті, котрого ніхто з вас не знає і не знатиме, у місті, збудованому з мого власного життя (парки палаци лікарні весни казарми Великодні вокзали пам'ятники кохання). Боже, який я одинокий! Знову лунають таємничі кроки від будинку до будинку, промовляючи до мене: "Що ти робиш? Чого хочеш? Хіба не бачиш, що все це безглуздя?"

Замовкни. Сліпуче світло фар розсіялося в нічній темряві у напрямку пустелі. Більше нікого немає? О, жалюгідне існування! Поодинокі людські істоти, котрі тиняються тут, як ви вже, сподіваюся, помітили, не що інше, як привиди. Там, нижче, в лабіринті кварталів, вони скупчуються у потворні гори пітьми. Годинник з бозна-якої вежі б'є другу годину ночі.

Але ні. Дякуючи богу, я не зовсім сам. Є ще хтось, хто шукає мене. Хтось із плоті й крові, я чую, як він наближається: з глибини вулиці 18-го Травня, в примарних обрисах ночі, — тюп, тюп. Ось він.

Собака. У нього довга шерсть. Чорна. Вигляд задумливий і покірний. Він дивно схожий на Спартака, пуделя, що жив у мене років п'ятнадцять тому. Такі самі незграбні лапи, та сама хода, точнісінько така морда, сумирна й волохата.

Схожий? Мало сказати схожий. Це він, Спартак, власною особою, живий символ тієї пори, що тепер здається щасливою.

Він біжить мені назустріч, дивиться на мене пильним і важким поглядом — так дивляться собаки, які чимось стривожені і мають за що вам дорікати. От-от, як тільки він мене побачить, враз стрибне мені на груди і радісно заскавучить.

Та коли пес опиняється за два кроки від мене і я простягаю руку, щоб погладити його, він відскакує вбік, чужий, ворожий, і тікає.

— Спартак! — гукаю я. — Спартак!

Пес не відповідає, не зупиняється, навіть не повертає до мене голови.

Я бачу, як він, схожий на чорну овечку, все меншає і меншає в зеленкуватих відблисках ліхтарів.

— Спартак! — гукаю ще раз.

Нікого. Тюп, тюп, тюп...

ВСЕСВІТ. — 1978. — № 2.

ПАХЛЬОВСЬКА Оксана, переклад з італійської, 1978.